

**ფინანსები და საბანკო საქმე ◊ ბიზნესი ◊ მენეჯმენტი ◊
მარკეტინგი**
FINANCE ◊ BANKING ◊ MANAGEMENT ◊ MARKETING

**საბანკო საქმიანობის სრულყოფის მიმართულებები
თანამედროვე ეტაპზე**

მაია გოგოხია

ასოციირებული პროფესორი
ივ. ჭავჭავაძის სახ. თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
mayagogokhia@gmail.com

საბანკო სექტორი საფინანსო-საკრედიტო სისტემის ორგანოდ ნაწილს წარმოადგენს. შესაბამისად, ქვეყანაში ეკონომიკური ზღვის ხედ-შეწყობისათვის აუცილებელია ეკონომიკის ჰელპერი და საფინანსო სექტორების უზრუნველყოფის ახად ეტაპზე გადაყვანა, ჰაც გამოი-ხატება ინვესტიციების გაზრდით წარმოების ჰესტრუქტურისა და მიწვევების ძირითადი ფონდების განახლებისათვის.

იმის გამო, ჰომ საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზარი თითქმის განუვითარებელია, ანაბეები ბანკებში ფინანსური ჰესტრუქტურის მობილიზაციის უპიხატესი ფორმაა. ამიგომ ბანკების ამოცანაა სახსრების მოზიდვის ისეთი ფორმების შექმნა, ჰაც ჰელპიად დაინ-ტეხესებს კლიენტებს და ჩამოყარბებს მათ დაზოგვის ჩვევას, ჰომ-მედიც ეკონომიკის ინვესტიციური შესაძლებლობებს განსაზღვრავს. ეკონომიკის სამიწვევლო სექტორთან ბანკების უზრუნველყოფის საფუძველს სწოხედ მათი საკრედიტო-საინვესტიციო და სადებოზიტო-აკუმულაციური სტრატეგია წარმოადგენს.

ფუდის ბაზრის განსხვავება ყვედა სხვა ბაზრისაგან, მისი მონო-პოლიური ხასიათია, მონოპოლისტი ჩვეულებრივ ეხოვნური ბანკია. ქაითუდ სინამდვილეში, ინფრაცია უკვე დიდი ხანია მხოლოდ იცვლის თავის სიდიდესა და ფორმას. ინფრაციური მოდოლინი ძაღზედ მაღალია, ჰაც თავისთავად დიდი ინფრაციური ფაქტორია. სუსტი ეკონომიკი-

სათვის ინფრაცია საშიშია, მაგამ, მეოხე მხივ, ხოუდ პიობდემებს ქმნის ინფრაციის შეზღუდვაც.

ამგვახად, ქვეყნის ეკონომიკური განვითახება დიდად აჩის დამოკიდებული საბანკო სექტორის ეფექტიან საქმიანობაზე. შესაბამისად, სტატიაში განხილულია საბანკო საქმიანობის სხუდყოფის მიმახიუდებები და პეხსპექტივები, საკხედიგო-საინვესტიციო პოტენციადის ამაღლების გზები და სხვ.

საკვანძო სიგყვები: გლობალიზაცია, ფუდად-საკხედიგო პოლიტიკა, საკხედიგო-საინვესტიციო მექანიზმი, საცადო ბანკინგი.

JEL Codes: G20, G21, G22, G28

გლობალიზაცია, რა თქმა უნდა, რეალური ფენომენია. საერთაშორისო ვაჭრობა და ინვესტიციები უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე მსოფლიო ეკონომიკა; ასე რომ, ეროვნული ეკონომიკები უფრო მყარად ურთიერთდამოკიდებული ხდება (Krugman, 1999). ღია ეკონომიკებისათვის მნიშვნელოვანია ისეთი გლობალური შოკები, როგორცაა ვოლატილობა საერთაშორისო საფინანსო და სავალუტო ბაზრებზე, აგრეთვე – ფულად-საკრედიტო და ფისკალური პოლიტიკის ცვლილება. გლობალიზაციის პირობებში ცენტრალურმა ბანკებმა ეფექტურად უნდა გამოიყენონ სხვადასხვა მოდელი, მეთოდი და ინსტრუმენტი, რათა მხედველობიდან არ გამოეპაროთ ფასისმიერი არასტაბილურობის საფრთხეები. მათ უნდა ჩაატარონ ეკონომიკური მდგომარეობის ყოვლისმომცველი ანალიზი.

ბევრი ქვეყნის ეკონომიკისათვის დამახასიათებელია შიდა ცვლილებების მხოლოდ უმნიშვნელო გავლენა საზღვარგარეთის ეკონომიკებზე, ზემოქმედების სრულ არარსებობამდეც კი. ასეთ შემთხვევაში, მონეტარული ხელისუფლება სამამულო ეკონომიკაში განიხილავს საზღვარგარეთის საპროცენტო განაკვეთს, გამოშვების დონესა და ინფლაციას, ეგზოგენური ცვლადების სახით სამამულო ეკონომიკის მიმართ (Yonay, 2014).

დღეისათვის ქართული საბანკო სექტორი აწყდება რიგ პრობლემას, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია ეკონომიკური არასტაბილურობა. ზოგადად, გლობალური ეკონომიკის პოსტკრიზისული განვითარება ხასიათდება სუსტი და არასტაბილური ზრდითა და მაკროეკონომიკური დაუბალანსებლობით, რაც გარკვეულ გარემოებებთან თანხვედრისას, აპროვოცირებს ახალ კრიზისს (Kovzanadze, 2018).

საქართველო წარმოადგენს ქვეყანას განვითარებადი ბაზრით (emerging market), რომელიც ხასიათდება ფულითა და ფინანსური ინსტრუმენტებით შედარებით დაბალი გაჯერებულობით, შეზღუდული ლიკვიდურობით, უცხოურ ინვესტიციებზე მასშტაბური დამოკიდებულებით, საკუთრე-

ბის კონცენტრირებული სტრუქტურით, შიდა მოთხოვნის სიმწირით, ფინანსური ოლიგოპოლიით.

საქართველოს ეროვნული ბანკი უცხოურ კაპიტალს განიხილავს როგორც მთლიანად ეკონომიკასა და საბანკო სექტორში კრიზისული მოვლენების სტაბილიზაციის მნიშვნელოვან წყაროს. ეროვნული ბანკის ძირითად მიზნად განსაზღვრულია ფასების სტაბილურობა, რაც ეკონომიკური ზრდის აუცილებელი პირობაა, მაგრამ, ჩვენი აზრით, არა ერთადერთი, რაც განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებითაც დასტურდება.

თანაფარდობის – ფული-ფასი სტაბილურობის ნებისმიერი ემპირიული შეფასება, რომელიც დაფუძნებულია ფულზე მოთხოვნის ტოლობაზე, აუცილებელს ხდის გაკეთდეს მრავალრიცხოვანი პრაქტიკული და ურთიერთდაკავშირებული არჩევანი (Papademos, 2010).

ფულად-საკრედიტო ურთიერთობები ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა. აშშ-ს ფსს-ს არ აშინებს ინფლაციის პროვოცირება ფულის ემისიის ხარჯზე და რეფინანსირების განაკვეთის გამოყენება 0,25%-ის დონეზე, ეცბ-ს კი – 0,05%-ის დონეზე. ის, რომ დასავლეთის ქვეყნებში რეფინანსირების განაკვეთები 2008 წლიდან დღემდე სიმბოლურია, კრედიტს ხდის ხელმისაწვდომს ეკონომიკის ყველა სფეროსათვის.

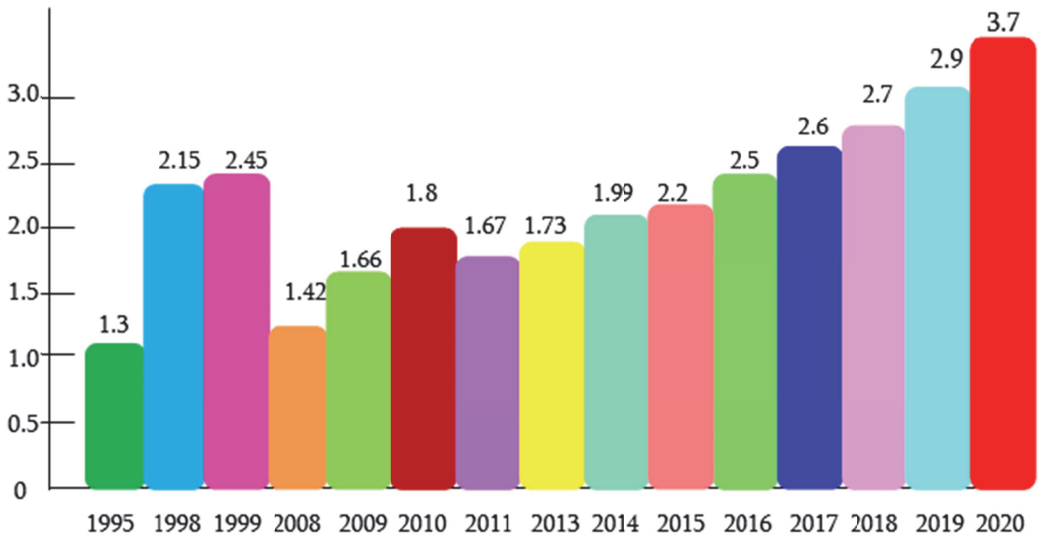
კერძოდ, საქართველოში, ლარის კურსის მკვეთრი მერყეობა ძირს უთხრის მისდამი მოსახლეობის, სავაჭრო პარტნიორების ნდობას, მაშინ როცა თანამედროვე მსოფლიოში, რომელიც ფინანსებზეა ორიენტირებული, ვალუტა ქვეყნის თავისებური სახეა.

სებ-ს შეუძლია გავლენა მოახდინოს ლარის კურსზე რეფინანსირების განაკვეთით, რომელიც ორიენტირებული უნდა იყოს ეკონომიკის რეალური სექტორის რენტაბელობაზე. თუ ლარის კურსი მკვეთრად მერყევი იქნება, მარეგულირებელს შეუძლია საკუთარი რეზერვებიდან უცხოური ვალუტის გაყიდვა ბაზარზე, მაგრამ ეს ვერ შეცვლის საერთო ტრენდს (იხ. გრაფიკი).

ცენტრალური ბანკი საბანკო ლიკვიდობის გაზრდაზე ზემოქმედებს ფასიანი ქაღალდებით უზრუნველყოფილი კრედიტებით, სავალუტო სკოპებით, პირდაპირი რეპო ოპერაციებით.

ცენტრალური ბანკების მიერ განსაზღვრულია მაკროპრუდენციული პოლიტიკის ძირითადი ანალიტიკური ინსტრუმენტარი, რომელიც მოიცავს ფინანსური მდგრადობის მაჩვენებლების მონიტორინგს, კრიზისების ადრეული გაფრთხილების სისტემებს (early warning systems) და ბანკების სტრესტესტირებას. ამასთან, საზღვარგარეთ, სისტემურად მნიშვნე-

ლოვანი ფინანსური ინსტიტუტებისათვის გამოიყენება ინფორმაციის გახსნა განსაზღვრული შოკების შესახებ.

შეგენილია წყაროების მიხედვით: *Lari.ge, bm.ge, m2b.ge, netgazeti.ge*

ბევრ ექსპერტს დაწვრილებით შეუძლია მოგვცეს ეროვნული ვალუტის ღირებულების ცვლილების შედეგების მიახლოებითი შეფასება, მაგრამ, საეჭვოა, მათ ზუსტად გათვალონ რამდენი პროცენტით შეიცვლება საბანკო სექტორის ძირითადი მაჩვენებლები, ასეთი შეფასება შესაძლებელია მხოლოდ ურთიერთდაკავშირებული მაკროეკონომიკური კომპლექსური სისტემის გამოყენებით, რომელშიც საბანკო სისტემა განიხილება, როგორც ქვეყნის ერთიანი ეკონომიკური და ფინანსური სისტემის წამყვანი რგოლი.

აწმყოში გამოყენებული სტრესტესტირებისადმი მიდგომების უდიდესი ნაწილი ყურადღებას ამახვილებს საკრედიტო რისკზე. ამასთან, მართებულად მიგვაჩნია მიდგომა, როდესაც ყველა ბანკი ექვემდებარება შემოწმებას აუცილებელი „კაპიტალის ბუფერის“ არსებობის თაობაზე.

კომერციული ბანკები ვადიანი ფინანსური ინსტრუმენტების ბაზრის ძირითადი მოთამაშეებია. ფინანსური ბაზრის ამ სეგმენტის ოპერაციები გაზრდილ რისკთანაა დაკავშირებული და, შესაბამისად, მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას სებ-ის მხრიდან. ამას მოწმობს ახლახან მიღებული „ფინანსური გირავნობის, ურთიერთგაქვითვისა და დერივატივების შესახებ საქართველოს კანონი“.

ეკონომიკის ეფექტიანობა და სტაბილურობა დიდადაა დამოკიდებული იმაზე, როგორ ასრულებენ ბანკები თავის ძირითად ფუნქციას – მიმართონ ფინანსური სახსრები მსესხებლებისაკენ პროდუქტიული საინვესტიციო შესაძლებლობებით (Мишкин, 2006).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქართული საბანკო სექტორის საკრედიტო-საინვესტიციო პოტენციალის ამაღლების გზებია:

- საკუთარი კაპიტალის გაზრდა;
- მოსახლეობის დანაზოგების აკუმულირება;
- უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა;
- სებ-ის რეფინანსირების ინსტრუმენტების განვითარება;
- ეკონომიკური კონიუნქტურის გამოცოცხლება.

სებ-ის მიერ შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს დაკრედიტების სტიმულირების სხვადასხვა, მათ შორის, მცირე და საშუალო ბიზნესის, აგრეთვე ეკონომიკის ექსპორტზე ორიენტირებული სექტორების მხარდასაჭერად მიმართული მექანიზმი. ეკონომიკური კონიუნქტურის გაჭანსალება კი შესაძლებელია: „ცუდი“ ვალების შემცირებით, ეკონომიკური სუბიექტების მოგების ზრდით, კაპიტალის გადინების შემცირებით, ინფლაციის დონის რეგულირებით.

ბოლო პერიოდში შეინიშნება ბანკების საკრედიტო პორტფელებში ვადაგადაცილებული დავალიანების ზრდის ტენდენცია, აგრეთვე ბანკების მიერ ინვესტირების მოცულობის შემცირება. მოსახლეობაში ფულის დეფიციტის მიზეზებია: უცხოური ვალუტების (დოლარი, ევრო) კურსის ზრდა და გაურკვევლობის მდგომარეობა ქვეყანაში.

თანამედროვე ეტაპზე მოსახლეობის დაკრედიტების ზრდას აქვს როგორც სოციალური, ისე პოლიტიკური მნიშვნელობა. ზოგიერთი მოსაზრებით, მიუხედავად სამომხმარებლო დაკრედიტების მნიშვნელოვანი მასშტაბებისა, ბაზარი გაჭერებულია, რამაც შეიძლება უარყოფითი დინამიკა განაპირობოს. ფინანსური კრიზისის გამო გამწვავდა კრედიტების დაუფარაობის პრობლემები. ძალიან ხშირად მსესხებელი თავისი ხელფასის მნიშვნელოვან ნაწილს ხარჯავს სესხის დასაფარავად, რაც, დიდი ალბათობით, მას რისკის ჯგუფში ახვედრებს. კრიზისის პირობებში, როცა ადამიანი კარგავს მომავლის რწმენას, კრედიტისადმი ინტერესი მცირდება.

მაკროეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების პირობებში, იპოთეკური დაკრედიტების განვითარება რჩება ეკონომიკური ზრდის სტიმულირების პერსპექტიულ მიმართულებად. სამშენებლო სექტორი სისტემაშემქმნელია, ის წარმოადგენს ქვეყნის მშპ-ს სტრუქტურის მნიშვნელოვან კომპონენტს და აქვს მულტიპლიკაციური ეფექტი მთელი ეკონომიკისათვის. მნიშვნელოვანი მაკროეკონომიკური ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს მოთხოვნას იპოთეკურ კრედიტზე, არის შინამეურნეობებისა და

შრომის ბაზრის მდგომარეობა, რომელზეც შეინიშნება ისეთი უარყოფითი ტენდენციები, როგორიცაა უმუშევრობის ზრდა და მოსახლეობის რეალური განკარგვადი შემოსავლების შემცირება.

კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს სიტუაციას, თავად კრედიტორი ბანკების მდგომარეობაა, მათი ფინანსური მდგრალობა მთლიანობაში. არც თუ ცხადია, LTV-ს და PTI-ის ოპტიმალურ წონასწორულ მაჩვენებლებად მათი რა მნიშვნელობა ჩაითვალოს მიმდინარე ქართულ პრაქტიკაში.

კრიზისისათვის დამახასიათებელი ნიშანია ის, რომ ძველი მოდელების ნაცვლად აიგება ახალი. თანამედროვე ტენდენციას აფორმირებს გადახდები მობილური ტელეფონის გამოყენებით, რაც განსაკუთრებით აქტუალურია კორონაპანდემიის პირობებში.

დასასრულ, დასკვნის სახით, კიდევ ერთხელ გავამახვილებთ ყურადღებას მცირე და საშუალო ბიზნესის საექსპორტო კომპანიების მხარდაჭერაზე. აშშ-ს ექსიმბანკის სტატისტიკით, მისი ოპერაციების დაახლოებით 85% სწორედ ამ სექტორზე მოდის. ასევე, ევროპის ქვეყნების გამოცდილებით, შესაძლებელია კერძო კომპანიების მოზიდვა, სახელმწიფოსთან ერთად რისკის დაზღვევისათვის. სახელმწიფო აზღვევს პოლიტიკურ რისკებს. მექანიზმის შემუშავება, რომლის ფარგლებშიც ხდება საექსპორტო კრედიტების დაზღვევა და მათი რეფინანსირება, აქტუალური გადაწყვეტილება იქნება.

ლიტერატურა:

- Krugman P. (1999). The Accidental Theorist and other dispatches from the Dismal Science. London.
- Уолш К. (2014). Монетарная теория и монетарная политика, пер. с англ., Москва.
- Kovzanadze I. (2018). Global Economy: Post-crisis to Sustainable Development. Bloomington.
- Papademos L. D., Stark J. (2010). Enhancing Monetary Analysis. European Central Bank.
- Мишкин Ф.С. (2006). Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков. пер. с англ., Москва. Санкт-Петербург, Киев.
-

References:

- Krugman P. (1999). The Accidental Theorist and other dispatches from the Dismal Science. London.
- Walsh C.E. (2014). Monetarnaya teoriya i monetarnaya politika. [Monetary Theory and Policy. Moscow.] in Russian.
- Kovzanadze I. (2018). Global Economy Post-crisis to Sustainable Development. Bloomington.

- Papademos L. D., Stark J. (2010). Enhancing Monetary Analysis. European Central Bank.
- Mishkin F.S. (2006). Ekonomicheskaya teoriya deneg, bankovskogo dela i finansovykh rynkov. [The Economics of Money, Banking and Financial Markets, Moscow. St-Petersburg. Kiev.] in Russian.

Directions for Improving Banking Activities at the Contemporary Stage

Maya Gogokhia

Associate Professor

Iv. Javakishvili Tbilisi State University

[*mayagogokhia@gmail.com*](mailto:mayagogokhia@gmail.com)

The banking sector is an integral part of the financial and credit system. Consequently, in order to promote economic growth in the country, it is necessary to move the economy to a new stage of interaction between the real and financial sectors, which is reflected in increased investment in the restructuring of production and the renewal of major industry funds.

Due to the fact that the securities market in Georgia is almost underdeveloped, deposits are the predominant form of mobilization of financial resources in banks. Therefore, the task of banks is to create forms of attracting funds that will actually interest customers and develop their saving habit, which determines the investment opportunities of the economy. The basis of banks' interaction with the industrial sector of the economy is their credit-investment and deposit-accumulation strategy.

The difference of the money market from all other markets is its monopoly nature; the monopolist is usually the National Bank. In the Georgian reality, inflation has long been only changing its magnitude and form. Inflation expectations are very high, which in itself is a strong inflation factor. Inflation is dangerous for a weak economy, but on the other hand, limiting inflation also creates difficult problems.

Thus, the economic development of the country is highly dependent on the efficient operation of the banking sector. Accordingly, the article discusses the directions and prospects for improving banking activities, ways to increase credit and investment potential, etc.

Keywords: Globalization, monetary policy, credit-investment mechanism, retail banking.

JEL Codes: G20, G21, G22, G28